

СТАНОВИЩЕ

От доктор Елена Борисова Тарашева, доцент в Нов български университет в направление 2.1. Филология (Анализ на дискурса: Медии), назначена за член на научното жури със заповед на ректора на НБУ № 3-RK-208/13.05.2024 относно защита на докторска дисертация „Затруднения в четенето и писането на изучаващи английски език възрастни с дислексия на развитието“ в професионално направление 1.3.Методика на обучението по... от кандидатката Благовеста Петкова Троева-Чалъкова

1. Значимост на изследвания проблем в научно и научно-приложно отношение.

В научната разработка се изследват проблемите при четене и писане на изучаващите английски език възрастни с дислексия. Предвид факта, че дислексията е смущение, а не пречка пред развитието на умения за учене на чужди езици, изследването е важно и нужно за практиката на преподаване на чужди езици. Настоящата работа предлага важни изводи за поне три сфери:

На първо място литературен преглед изяснява психолингвистичните механизми на четенето и писането като процеси и демонстрира какви са особеностите при хората с дислексия. След това се проследяват особеностите на дислексията на биологично и невропсихологично ниво, както и спецификата при различните възрасти и проявленията при изучаване на английски език като чужд. На трето място се мотивира изборът на инструментариум за изследване на трудностите на хората с дислексия, като се прави преглед на съществуващи разработки по въпроса. Тези фази демонстрират желание преподаването на чужди езици да се издигне на нивото на висока научна информираност чрез запознаване с изследователски постижения в области встрани от изучаването и преподаването на чуждия език. Докторантката е навлязла в сложната област на психологията и е описала десет модела за обработка на езикова информация в мозъка, с което обогатява областта на методиката с нужни и съществени интердисциплинарни знания.

Събирането на данни не е лесно предвид откриване на информанти, които признават дислексия и същевременно изучават английски език. Данни са събрани и съвестно и компетентно обработени, на базата на което се формулира обобщение на трудностите при четене и писане. Предприета е и практическата стъпка да се изведат насоки, които улесняват преподаването на хора с такова затруднение. С това виждаме преподаването в най-добрата му светлина – информирана, мотивирана и рефлексивна дейност.

2. Обоснованост на целите и задачите в дисертационния труд.

Целта е формулирана в план на конкретното преподаване на английски език на хора с дислексия. Използвани са писмени и устни тестове за установяване на проблемите. При съставянето на тестовете се демонстрират изключителни познания както за структурата на двата езика в съпоставителен план, така и за типографски особености, които улесняват четенето при хора с дислексия – като вид и размер на шрифтовете и т.н. Провеждат се и полу-структурирани интервюта с участниците за изясняване на трудностите при четене и писане. Предпочетен е саморефлексивният модел, макар да е по-труден за анализиране, тъй като дава повече материал

за изясняване на трудностите на хората. Създадени са процедури за анализиране на данните. Позитивно впечатление прави познаването на математически модели за статистическа обработка на данните, особено ползването на медиана. Това разширява сферата на кандидатката към още извън педагогически и езикови познания и дава възможност за самостоятелност в работата и като педагог.

Формулирането на единадесет цели е амбициозно, но и разфокусиращо за работата. Хипотезите са седемнадесет, като десет са свързани с първата изследователска цел. Раздробяването на цели и хипотези показва силно аналитичен подход при създаване на изследването, но и прекалено много поанти за следене по време на изпълнението. Разбира се, няма как всички изследвания да са прости и лесни за проследяване. Вероятно трудностите при съставяне на изследвана група подвеждат да се осъществят колкото може повече цели с намерените информанти. Фактът е, че изследователката се е справила в една сложна ситуация, където сама е създавала усложняването. Но в крайна сметка структурата на работата е огледална: формулираното като цели и хипотези се отчита накрая в заключението, с което изследването е успешно осъществено и води до желаните резултати.

3. Съответствие между избраната методология и методика на изследване и поставената цел и задачи на дисертационния труд.

От моята сфера на компетентност бих отбелязала известно разминаване на термина „анализ на грешките“. Авторите на теорията за анализ на грешките Пит Кордър и Лари Селинкър създават модел за преподаване на езика, който се противопоставя на съпоставителния метод, чрез който теоретичната съпоставка на това кои езикови единици са различни и затова по-трудни за учещите. Техният модел е езиковедски анализ на структурите, които се грешат от изучаващи, той включва събиране на данни, класификация според установена таксономия, анализ и идентификация на езикови полета, в които се грешат. Не става въпрос за математически анализ на грешки в тест. Сбърканите части от теста не са системни грешки (errors) по смисъла, който влагат Селинкър и Кордър и със сигурност не могат да бъдат установени в едно изследване. Анализът на грешките е по-скоро философска рамка, а настоящото изследване избира като такава Теорията за биоекологичните системи.

4. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд (описание и оценка), включително наличие на оригинален принос в науката.¹

Представеният труд е продължение на магистърската теза на кандидатката, която също представя тематиката за езиково обучение на хора с дислексия. Научният интерес към това да се извършва не просто преподаване, а и подбор на материала и методиката е траен. Той реализира информирано и рефлексивно отношение към преподаването, подпомогнато от широк обхват свързани дисциплини. Това създава нов образ на учителя като човек с много познания, изследователски опит и мотивиран да ползва научните постижения в името на едно ефективно и уважително към учещите обучение.

¹ Отнася се за научната степен „доктор на науките“.

5. Преценка на публикациите по дисертационния труд: брой, характер на изданията, в които са публикувани.

Кандидатката е представила седем публикации по темата: 2 са в годишници на департамент Чужди езици и култури на НБУ, две – в списанието на департамента ESNBU, една в реферираното издание Педагогика и по една – в издания на шуменския и варненския университети. Прави впечатление фокусът върху темата Изучаване на чужди езици от хора с дислексия, както и отразяването на различни аспекти на проблема, както и практическата насоченост на изследванията, докладвани с публикациите.

Представени са също така 14 цитирания на статиите от Турция, Испания, Русия, Нигерия и Индия. Предвид факта, че публикациите са направени в издания на НБУ, географският обхват е впечатляващ.

Статиите на докторантката са цитирани и в осем дисертации от Литва, Южна Африка, Обединеното Кралство, Конго, Австралия, Дубай и Хърватска. Става ясно, че кандидатката се утвърждава като уважаван и ценен учен в областта на специализираната педагогика.

6. Мнения, препоръки и бележки.

Демонстрираната широка компетентност и изследователски умения подчертават необходимостта от издигане на авторитета на преподавателя и признаване на научната същност на работата му. Прави впечатление, че цитиранията стават в чуждестранни издания, а не в България. Време е Троева-Чалъкова да създаде кръг от последователи и школа, чиито изследвания да дадат тласък в преподаването на чужди езици не само по света, но и у нас.

7. Заключение с ясно формулирана положителна или отрицателна оценка на дисертационния труд.

При доказаното изпълнение и дори надхвърляне на всички изисквания за академично развитие, предлагам на кандидатката да се присъди образователно-научната степен „Доктор“. Кандидатката демонстрира подготвеност на научна работа, познаване на материята и изключителна дисциплина и мотивация.

Дата 7.06.2024

Подпис.....
Stana Tarasheva